

13. Międzynarodowy Kongres Studiów nad XVIII stuleciem, 25–29 lipca 2011 r., Graz, Austria

Organizowany od 1964 roku Kongres Studiów nad XVIII Stuleciem w 2011 roku, po raz pierwszy w historii, odbył się w austriackim Grazu. Perfekcyjne przygotowanie logistyczne gospodarzy (w programie, który otrzymał każdy z uczestników, znalazły się wyczerpujące informacje nie tylko o miejscu konferencji, ale także o miejskiej komunikacji, aptekach, bankach) i sprawne przeprowadzenie obrad w ponad stu sesjach tematycznych, w których udział wzięło kilkuset naukowców z całego świata, wystawiają wysoką notę Uniwersytetowi w Grazu oraz Austriackiemu Towarzystwu Badań nad XVIII wiekiem. Jeśli dodać do tego bogaty program kulturalny, na który składały się między innymi dwa koncerty muzyki klasycznej, wycieczka z profesjonalnym przewodnikiem po zabytkach miasta w trzech grupach językowych oraz prezentacja najnowszych pozycji naukowych, śmiało można stwierdzić, że Kongres był nie tylko wydarzeniem naukowym, ale i towarzyskim, umożliwiającym wymianę poglądów zarówno na płaszczyźnie zawodowej, jak i mniej oficjalnej.

Obrady, za wyjątkiem otwarcia i zamknięcia, toczyły się w 139 tematycznych sesjach w salach wykładowych Uniwersytetu w Grazu. Nie sposób przedstawić wszystkich obszarów badawczych poruszanych na Kongresie. Sesje dotyczyły historii społecznej, gospodarczej, politycznej, duchowości, filozofii, kultury, literatury, historiografii, piśmiennictwa, sztuk pięknych bądź też poszczególnych państw lub zjawisk wspólnych Europie, np. Migracje we Wschodniej i Południowej Europie w XVIII w. („Migration nach Ost- und Südosteuropa im 18. Jahrhundert. Bilanz und aktuelle Ergebnisse der Forschung”); Sztuka i rytuały dyplomacji („Art and Ritual of 18th Century Diplomacy”) w długim XVIII stuleciu.

Poruszana tematyka wykraczała niekiedy poza geograficzne granice Starego Kontynentu, przedstawiając proces recepcji nowych idei na kontynentach amerykańskim, np. Nowe wizje czasu i historii w Oświeceniu Hiszpańsko-Amerykańskim („Turning towards the Future. New Visions of Time and History in the Ibero-Atlantic Enlightenment”) i azjatyckim — np. Indie i Europa. Transkulturowe poznanie („India, the Indian Ocean and Europe. Transcultural perceptions”).

Niewiele spośród sesji dotyczyło zagadnień historii kultury materialnej i jej różnorodnych aspektów, choć referatów związanych z tą dziedziną nauki było więcej. Dla niżej podpisanej

najbardziej interesujące były obrady poświęcone zmianom kulturowym i społecznym („Cultural and Technological Exchange in the Age of Enlightenment: Europe and the Atlantic World”), teatrowi i sztuce jako zjawisku społecznemu („Spectacles et divertissements européens au XVIIIe siècle: Ses milieux, ses artistes, ses acteurs”), modzie („Just a Matter of Fashion”), sztuce ogrodowej („Garden Culture in Enlightenment Europe. In Memoria Michel Baridon”). W tej pierwszej warto odnotować między innymi wystąpienia Michaela Northa z Ernst-Moritz-Arndt Universität w Greifswaldzie o globalizacji kultury materialnej („Towards a Global Material Culture. Domestic Interiors in the Atlantic World”), Veroniki Hyden-Hanscho z Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego o bobrowych kapeluszach, używkach i spożyciu cukru we Wiedniu („Beaver Hats, Drugs and Sugar Consumption in Vienna 1660–1730. France as Intermediary for Atlantic Products”), Irene Fattacciu z European University Institute we Florencji, o rywalizacji produktów egzotycznych z Nowego Świata z tradycją kulinarną Europy („Exotic Products and the Emergence of Competing Culinary Traditions within Europe. A Comparative Look at the Chocolate-Coffee-Tea Triad in Spain, France and England”), Benity Wister z Karl-Franzens-Universität w Grazu o konsumpcji czekolady w Westfalii i Styrii („Chocolate Consumption in Westphalia and Styria during the 18th Century”).

W sesji o modzie wystąpienia miały Ksenia Chomiakowa z Paris Nouvelle Sorbonne-3, która prezentowała modę w rosyjskich magazynach końca XVIII w. („La robe à la Turque et femme à l’européenne. La mode dans les magasins féminins russes de la fin du XVIIIe siècle”), Tatsiana Autukowicz z Uniwersytetu w Grodnie, opowiadająca o modzie w literaturze rosyjskiej („«Theatre of Fashion» in Russian Literature and Culture of the 18th Century”), oraz Sarah Lebasch z Université Lille 3 Charles de Gaulle, która przedstawiła postać Elżbiety-Charlotty Orleańskiej („*So chic!* Elisabeth-Charlotte d’Orléans (1676–1744) — une femme à la mode? Le cas d’une nièce de Louis XIV, devenue duchesse de Lorraine”).

Istotna liczba referatów oraz sesji poświęcona była natomiast roli i aktywności kobiet w omawianej epoce: Kobiety epoki Oświecenia („Enlightenment Women Writing the Future”), Postrzeganie czasu i przestrzeni przez biografki kobiet XVIII wieku („Biographers of 18th Century Women and their Uses of Time and Space”), Perspektywy badań nad kobietami-pisarkami Oświecenia, Świat kobiet („The World of Women in the 18th Century”), Kobiety niemiszczące się w swojej epoce („Unaccountable Women: Theorizing the Unrepresentable”) oraz Czas i kobieta („Le Temps des mémoires au féminin”).

Trudno wskazać dominujący język obrad. Każda z sesji miała własną specyfikę. Zdarzały się obrady wyłącznie w języku niemieckim bądź angielskim (rzadziej wyłącznie po francusku), ale i takie, w których wygłaszano referaty w trzech językach kongresowych.

Polskę reprezentowało kilkunastu badaczy z ośrodków akademickich i „panowskich” z Poznania, Wrocławia, Zielonej Góry i Warszawy. Polsce w historiografii epoki Oświecenia była także poświęcona jedna z sesji („Das Polenbild in der Historiographie der Aufklärung”). Przewodniczyła jej Agnieszka Pufelska (Universität Potsdam), a referaty wygłosili między innymi Dariusz Dolański z Uniwersytetu w Zielonej Górze, o postrzeganiu Wschodu i Zachodu w polskiej historiografii („Ost-West-Wahrnehmung in der polnischen Geschichtsschreibung der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts”), i Anna Janczys, także z Zielonej Góry, o historii Polski oczyma Stephena Jonesa („The Image of Poland in Stephen Jones’s *The History of Poland*”).

Obradom dotyczącym początków społeczeństw i państwowości słowiańskiej („Les origines des peuples et des états slaves selon les interprétations du XVIIIe siècle”) przewodniczył Maciej Forycki z UAM w Poznaniu, a referaty wygłosili: Lucyna Harc o śląskiej historiografii XVIII wieku („Schlesische Historiographie des 18. Jahrhunderts und der Versuch der Erklärung über die Herkunft der Schlesien bewohnenden Völker”) i Filip Wolański z Uniwersytetu Wrocławskiego, o pochodzeniu Polaków w oczach osiemnastowiecznych badaczy („The Notion of the Origin of the Polish People in the 18th Century”) oraz Katarzyna Napierała (UAM Poznań)

o tym, jak postrzegano genezę państwowości ruskiej w czasach Katarzyny II („Riourik ou la genèse de l'état russe récrit au temps de Catherine II 1762–1796”).

M. Forycki zaprezentował ponadto referat w sesji poświęconej Giacomo Casanovie („Les ‘Polonica’ dans l’oeuvre de Giacomo Casanova”). Paweł Maciejko z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie wygłosił podczas sesji o religii i moralności („Religion and Morality in the Central Europe”) referat o kreowaniu przez duchownych świata idei Jakuba Franka — Żyda, który obwołał się Mesjaszem i jednocześnie patriarchą Jakubem, za co został wyklęty przez rabinów polskich („How Rabbis and Priest created the Frankist Movement?”). Niżej podpisana miała prezentację w części obrad poświęconej klasztorom żeńskim w XVIII wieku („Frauenklöster im längen 18. Jahrhundert — Zentral- und Osteuropa”). Przedstawiła w analizie porównawczej dwa dokumenty wizytacyjne biskupów krakowskich korygujących życie wspólnoty klarysek w Starym Sączu — dokument kardynała Jerzego Radziwiłła z roku 1599 i biskupa Kajetana Sołtyka z roku 1763 („Changes and Long Lasting in the Daily Life in Poor Ladies’ Convent in Stary Sącz 16th–18th Century”). Izabela Zatorska z Uniwersytetu Warszawskiego i Małgorzata Kamecka z Uniwersytetu w Białymstoku w sesji dotyczącej pisarza, podróżnika, przyrodnika i ucznia Jana Jakuba Rousseau — Bernardyna de Saint Pierre, swoje wystąpienie poświęciły jego podróżom na północ („Les voyages dans le nord de Bernardin de Saint-Pierre”). Wojciech Sajkowski z UAM w Poznaniu zaprezentował tekst o postrzeganiu Czarnogórców w oświeczonej Francji („L’histoire de Stiépan Mali écrite par Stiépan Zanovich et l’influence de cet ouvrage sur l’image des Monténégrins en France des Lumières”) podczas dyskusji poświęconej twórcom oświeczonej Europy. Na sesji o osiemnastowiecznych ogrodach Anna Maria Oleńska z Instytutu Sztuki PAN mówiła o ogrodach angielskich w Polsce („Modern Gardening à la polonaise: How English was Landscape Garden in Poland in the second Half of the 18th Century”), zaś Przemysław Witkowski z Wrocławia w sztuce ogrodnictwa poszukiwał zwiastunów nowej epoki („Prodiges de l’imagination. Jardins d’initiation en Europe des Lumières”). W sesji o drogach duchowości XVIII wieku, Magdalena Ożarska mówiła o czasie we wczesnych dziełach angielskiej nowelistki Frances Burney („Time-related Issues in Frances Burney’s Early Life Writing”). Anna Grześkowiak-Krwawicz, z Instytutu Badań Literackich PAN, w sesji poświęconej mitom w epoce Oświecenia przedstawiła rozumienie idei wolności („Rousseau — Wielhorski et le mythe de la République libre”), a Ewa Zielaskowska z UAM w Poznaniu wygłosiła referat o krytycyzmie w polskim Oświeceniu („Blurred Edges. On the Borderlines of Authorship and Criticism in Polish Enlightenment”).

Olga Miriam Przybyłowicz
(Warszawa)